Comunicació Educativa, nº 9, 1996, 33-34
ISSN: 1575-9911. EISSN: 2339-5559
http://www.revistes.publicacionsurv.cat/index.php/comeduc

Moviments de Renovació Pedagògica

AUTONOMIA I EDUCACIÓ

Document elaborat dins el marc del 1r Congrés de la Renovació Pedagògica

El debat sobre l'autonomia és un debat complex, en la teoria i en la pràctica. En la teoria perquè afecta una de les característiques bàsiques del model educatiu que defensem, i en la pràctica, perquè un alt percentatge de les problemàtiques de l'escola està relacionat amb l'autonomia educativa.

És un debat d'actualitat. El debat sorgeix en un moment de crisi i de reforma del sistema educatiu, de crisi dels serveis públics en general i del sistema funcionarial en concret.; en un moment en què hi ha coincidència en alguns sectors que l'autonomia dels centres educatius pot solucionar part de les problemàtiques actuals.

És un debat obert, perquè no hi ha coincidència en quines són les mesures, en quin nivell d'autonomia hem de treballar, o com s'han d'aplicar.

Els Moviments de Renovació Pedagògica portem dos anys treballant aquest tema, i no hem arribat a una formulació acabada. En molts casos, els debats encetats han obert nous interrogants, sense tancar els antics.

El debat sobre l'autonomia educativa es produeix en un context social europeu de crisi de l'estat del benestar sense que aquest hagi tingut importants conseqüències en els pressupostos destinats a la inversió pública en serveis als ciutadans.

La crisi dels sistemes burocratitzats i de l'organització de la funció pública afecta tot el primer món i porta a la necessitat de reorientar el funcionament dels serveis públics, entre ells l'ensenyament.

Constatem que des de les administracions educatives es planteja l'autonomia com un dels aspectes que permet abordar els canvis necessaris per adaptar els sistemes educatius a l'actual situació. Des de l'administració, sovint se cita com a clau el reforçament de les figures directives.

Les intencions de l'administració en promoure aquest debat són contradictories. D'una banda es vol potenciar una autonomia que afavoreixi la qualitat, però, d'altra banda, es vol controlar aquesta autonomia quan el seu exercici no s'ajusta exactament a allò que l'administració espera dels centres. En aquesta direcció situem algunes posicions respecte a la direcció dels centres educatius, quan es concebeixen com un mecanisme de control burocràtic o vertical d'aquesta autonomia.

El debat sobre l'autonomia educativa va lligat al debat sobre l'organització i el finançament de l'educació com a servei públic. I va lligat també al debat sobre la igualtat d'oportunitats que la generalització de l'ensenyament obligatori planteja com una conquesta social d'aquest segle, a partir de l'existència d'un servei públic d'educació que garanteixi aquesta igualtat.

La igualtat formal aconseguida en relació a l'accés generalitzat a l'educació no s'ha traduït en una igualtat real d'oportunitats per a tothom. Nous mecanismes reprodueixen les desigualtats de partida -o fins i tot les agreugen- i el sistema educatiu té dificultats en assumir un paper compensador, que garanteixi a tot l'alumnat les mateixes oportunitats educatives bàsiques, independentment del lloc de naixement, de la cultura, de la religió o del sexe.

L'autonomia té diverses dimensions: l'organitzativa, la pedagògica i l'econòmica. Són les que s'estan debatent. La dimensió pedagògica és l'objectiu bàsic. L'organitzativa és la condició essencial, ja que sense organització autònoma no es pot gestionar realment. Els models organitzatius han de vehicular les decissions pedagògiques que defineix el centre. L'econòmica és la que fa possible que l'escola funcioni autònomament d'acord, també, amb les decisions pedagògiques.

Si proposem un model educatiu que basa part de la seva eficàcia en aconseguir que l'alumnat assumeixi processos autònoms d'ensenyament/aprenentatge, és lògic que ho fem des d'una concepció autònoma del funcionament del centre educatiu. Per això entenem i defensem que l'autonomia és un aspecte que facilita i millora la qualitat de l'ensenyament.

L'autonomia ha de tenir com a conseqüència qualitat educativa i ha de garantir la igualtat d'oportunitats i l'equilibri territorial. Els resultats de l'aplicació d'un nivell determinat d'autonomia no solament depenen del contingut de les propostes, sinó també del context de les circumstàncies en què s'apliquen, i del grau d'interrelació amb altres mesures.

L'autonomia permet la diferenciació de ritmes i processos educatius, la qual cosa afavoreix que els centres adaptin les seves respostes educatives a les necessitats detectades. Suposa la possibilitat de prendre decisions i de gestionar el propi projecte per respondre a les necessitats explicitades. L'autonomia no es pot separar del concepte de participació ni de l'avaluació i el control social sobre el funcionament dels centres educatius.

En el mateix sentit identifiquem qualitat educativa amb innovació. Per tant, el debat se centra en la possibilitat de promoure mesures que, en un marc d'igualtat i de servei públic, trenquin l'uniformisme i estimulin aquesta innovació i la responsabilització del professorat i de la comunitat educativa.

L'autonomia dels centres pretén també més eficàcia en la gestió. Permet adaptar els models organitzatius a les necessitats concretes, amb mecanismes per respondre-hi ràpidament i per acostar les decissions als usuaris i als responsables directes.

Hem de tenir en compte el perill que, en un marc autònom, els macro-conflictes, que només poden solucionar-se globalment, es dilueixin en micro-conflictes i, per tant, es difuminin automàticament responsabilitzats, o es facin recaure en els centres o en el professorat com element més dèbil. Això és evident quan es traspassen els problemes, però no els recursos ni les competències per solucionar-los. Per tant, a la vegada que demanem autonomia, hem de reclamar els mitjans per exercir-la i hem de crear xarxes de coordinació i relació entre els centres, i tenir interlocutors d'aquestes xarxes amb l'administració a nivell local, territorial, etc. Es fa necessària una tasca de reflexió sobre quines són les nostres competències en un marc d'autonomia, i quines no.

L'autonomia suposa la possibilitat de rendibilitzar els recursos que té el centre educatiu. Això és positiu si es mantenen criteris de compensació i si hi ha els recursos suficients. Si no és injustificable. L'autonomia sense recursos i elements compensadors produeix una desigualtat més gran.

L'autonomia portarà com a conseqüència la possibilitat d'elegir entre projectes diferents. Qui tria ho fa en funció de les seves necessitats o de les seves idees, que no sempre es corresponen amb les necessitats educatives de l'alumnat. L'autonomia en l'elecció s'ha de compaginar amb l'oferta d'un servei públic de tasca de formació i difusió, de quines són les característiques bàsiques de la qualitat dels centres públics.

L'autonomia no ha de ser l'excusa per donar una educació de deficient qualitat o nivell. Determinades actuacions (disciplina autoritària, segregació, etc.) no es poden justificar en funció de la demanda existent.

L'autonomia comporta:

- més responsabilitat i més corresponsabilitat.
- més implicació professional del professorat, i per tant, una autoestima més gran.
- una participació més qualificada.
- una reordenació i racionalització dels recursos.
- assumir i exercir noves competències, la qual cosa requereix més preparació.
- que el centre educatiu -i tots els seus elements- estigui obert permanentment al control social i a l'avaluació externa.
- la flexibilitat, la possibilitat de models diferenciats, l'experimentació i la innovació.